

tpb, 20. juni 2007

3.1. Arbeidstid over livsløpet

Denne analysen av hvordan arbeidstiden skifter over livsløpet vil i hovedsak gjøres ved å bruke tverrsnittsdata fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for sysselsatte personer i ulike aldersgrupper fordelt på ukentlig arbeidstid, sett i forhold til andelen sysselsatte i disse aldersgruppene. Dessuten gis det en kort omtale av fordelingen på hovedsakelig virksomhet og næring.

Sysselsatte er ifølge AKU alle personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuka, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende.

Andelen sysselsatte i befolkningen

I alderen 30-54 år er 84 prosent av befolkningen sysselsatt, 87 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene. Etter 55-årsalderen synker yrkesdeltakelsen kraftig for både kvinner og menn. For menn kommer andelen sysselsatte ned i 50 prosent når man blir 63 år, mens tilsvarende skjer for kvinner når man blir 62. I alderen 65-66 år, det vil si like før den allminnelige pensjonsalderen på 67 år, er bare hver tredje mann og hver fjerde kvinne sysselsatt. 15 prosent er i arbeid i alderen 67-69 år, og 5 prosent i alderen 70-74. Av de yngste i alderen 16-19 år er 38 prosent sysselsatt, og i alderen 20-24 år 66 prosent ((årgjennomsnitt for 2005).

Sammenlignet med 1990 har sysselsettingsandelen for menn i den mest yrkesaktive fasen gått ned med 2,4 prosentpoeng, mens den har økt med 3,5 prosentpoeng for kvinner i alderen 30-54 år. I de øvre aldersgruppene var det for menn en økning i andelen sysselsatte opp til 62-årsalderen. For kvinner økte yrkesfrekvensen mest i alderen 50-61 år. For de yngste (16-24 år) var sysselsettingen på om lag samme nivå i 2005 som i 1990 (tabell 1).

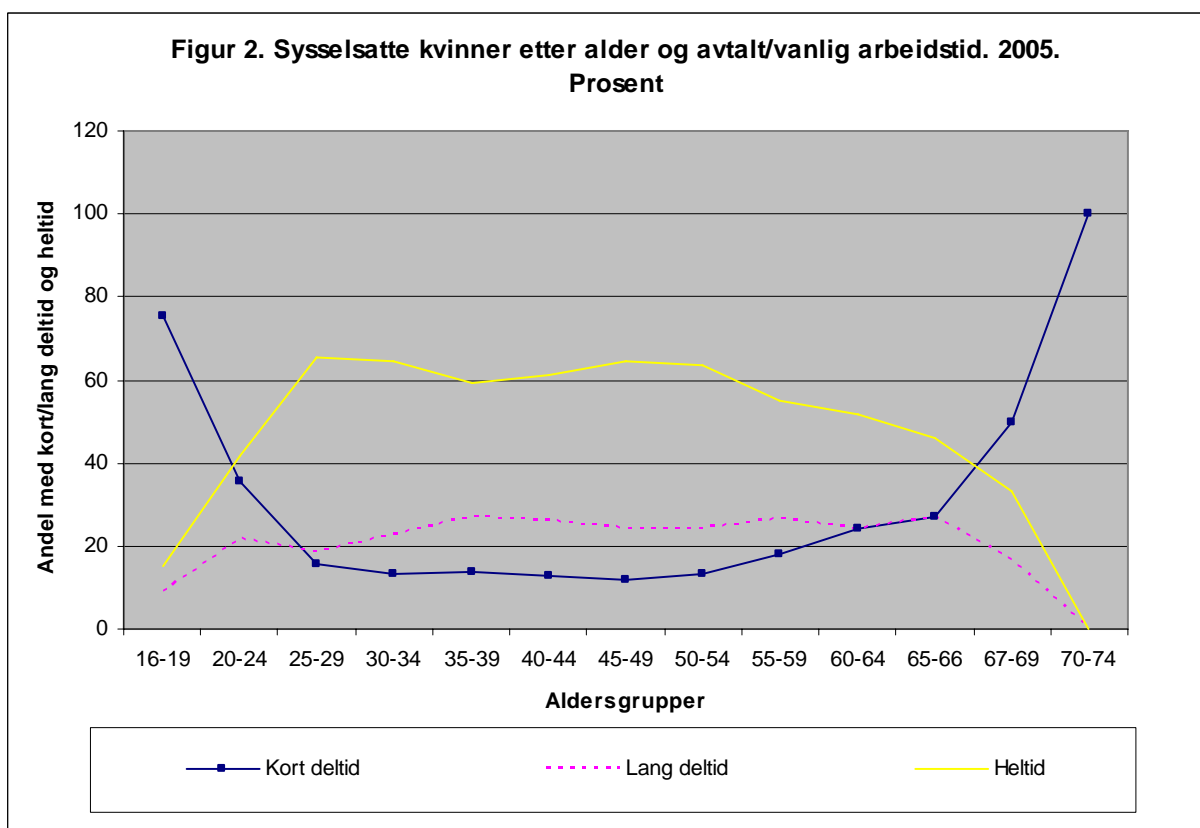
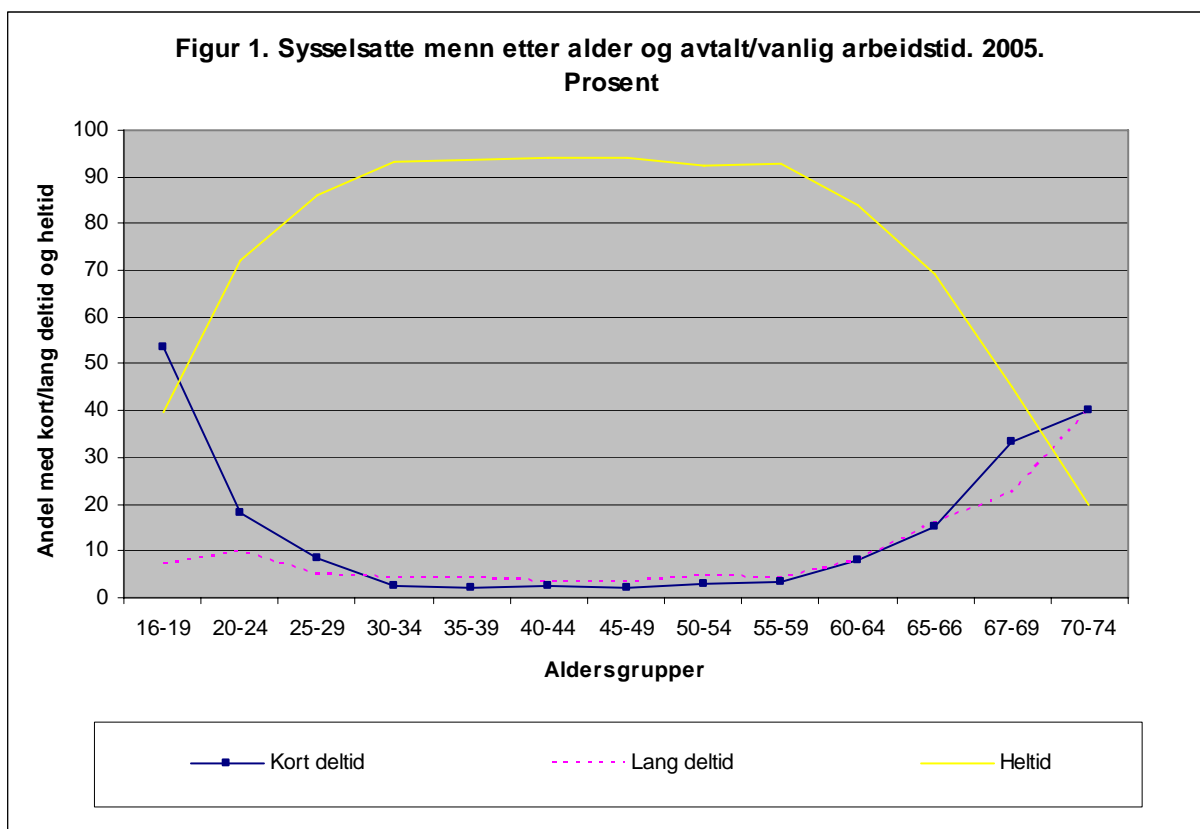
Fordeling på deltid og heltid

Av de sysselsatte i alderen 16-74 år hadde 73 prosent en heltidsjobb i 2005, 88 prosent av mennene og 57 prosent av kvinnene. Heltid er minst utbredt blant de yngste og de eldste. For de yngste har det sammenheng med at de gjerne har en deltidsjobb ved siden av skolegangen eller studiene, og for de eldste at de kombinerer pensjonen med noe arbeidsinntekt. Tre fjerdedeler av de yrkesaktive unge i alderen 16-24 år har en deltidsjobb, mens to tredjedeler av de yrkesaktive i alderen 67-74 har det samme (tabell 2). Blant ungdom under utdanning i alderen 16-19 år har 30 prosent en deltidsjobb ved siden av, og 40 prosent i alderen 20-24 år.

For sysselsatte menn ligger heltidsandelen på 93-94 prosent for aldersgruppene mellom 30 og 60 år. Deretter synker andelen på heltid med økende alder, til 83 prosent i alderen 60-64 år og 64 prosent i alderen 65-66 (figur 1).

For sysselsatte kvinner varierer heltidsandelen fra 60 til 64 prosent for aldersgruppene mellom 25 og 55 år. I alderen 55-59 år synker den til 55 prosent, og videre ned til om lag 50 prosent for dem inntil 67-årsalderen (figur 2).

Av de kvinnene som har en deltidsjobb, er kort deltid, det vil si under 20 timer pr. uke, mest utbredt blant dem under 30 år, ofte i kombinasjon med utdanning. Ellers utgjør de med kort deltid rundt en tredjedel av de deltidssysselsatte kvinnene opp til 55-årsalderen, hvor denne andelen blir noe høyere.

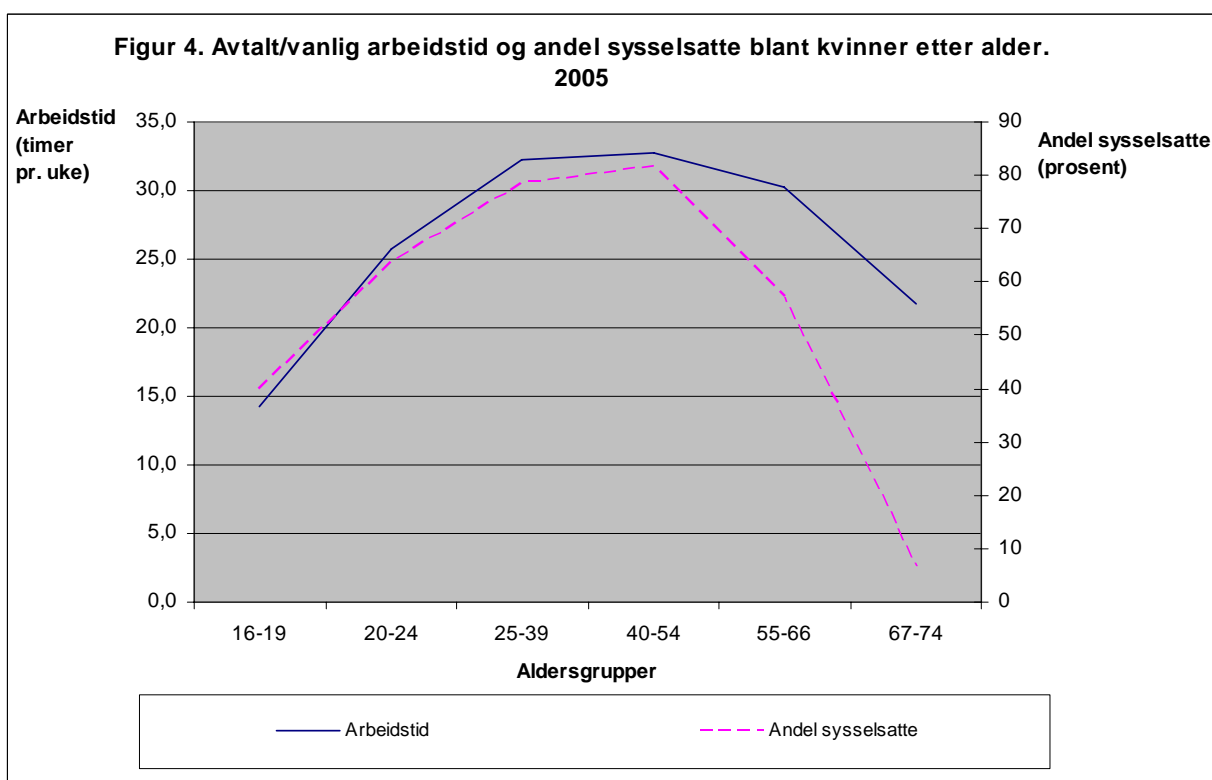
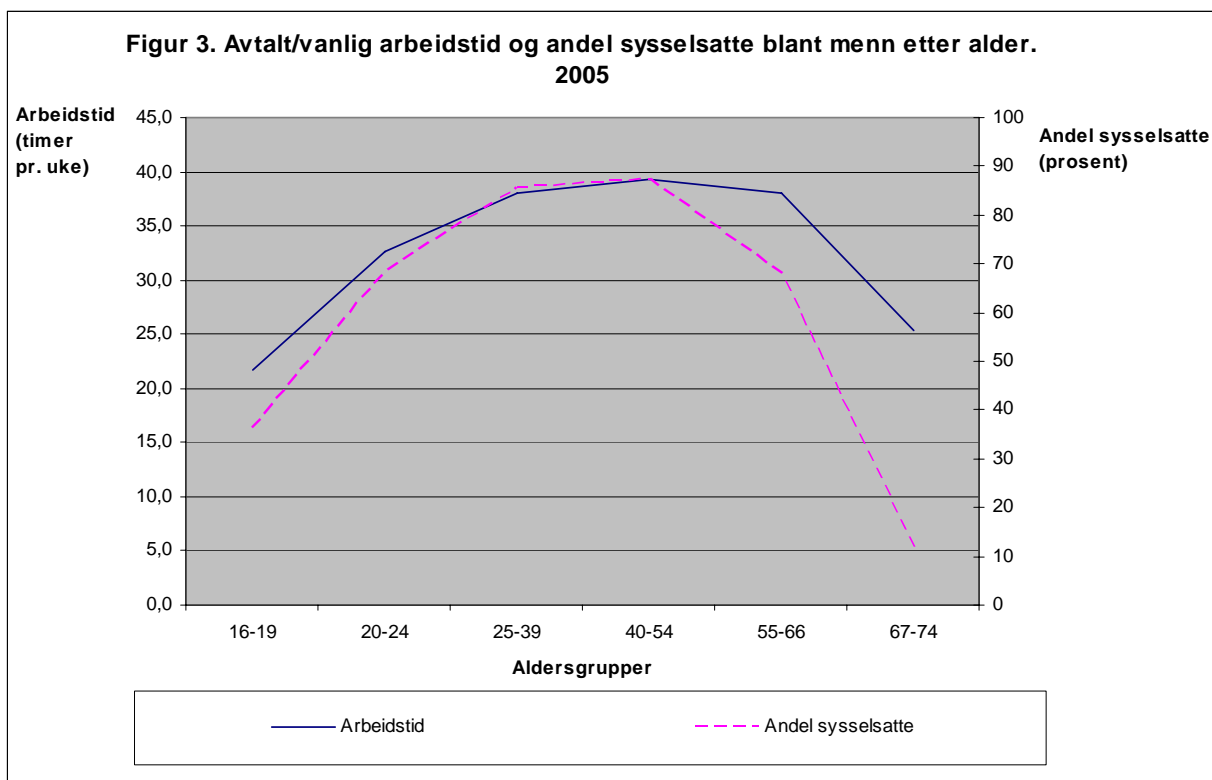

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Avtalt arbeidstid pr. uke

Fordelingen på deltid/heltid avspeiler seg i den gjennomsnittlige arbeidstiden pr. uke slik den er nedfelt i arbeidsavtalen (for dem uten avtale er tallene basert på gjennomsnittet av den faktiske arbeidstiden). For menn lå gjennomsnittet for 2005 på 37,4 timer, for kvinner på 30,8 timer totalt sett.

Fordelt på alder var gjennomsnittet for menn på 38-39 timer i alderen 25-66 år. For kvinner var gjennomsnittet på 32-33 timer i alderen 25-54 år, og 30 timer i alderen 55-66. For de eldste (67-74 år) var tallene 25 timer for menn og 22 timer for kvinner. For ungdom i alderen 16-24 år lå arbeidstiden for menn om lag 7 timer høyere enn for kvinner, noe som delvis skyldes at verneplikt- og sivilteneste regnes som heltids sysselsetting (tabell 3). Generelt gjelder det at i aldersgruppene med høy sysselsettingsandel er også arbeidstiden relativt lang. Men i alderen 55-66 år, med kraftig fall i sysselsettingen, holder arbeidstiden seg på et høyt nivå i gjennomsnitt (se figur 3 og 4, hvor en graf over arbeidstid pr. uke er sammenstilt med en graf over andelen sysselsatte for de ulike aldersgruppene).

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Timetallet pr. uke er noe lavere for lønnstakere enn for selvstendig næringsdrivende. For lønnstakere skal timetallet referere seg til selve arbeidstidsavtalen, mens det for selvstendige (som ikke har noen slik avtale) er gjennomsnittet av den faktiske arbeidstiden. Spesielt for selvstendige kan det også være gråsoner for hva som skal medregnes som arbeidstid, og en viss fare for overrapportering.

Endringer i arbeidstiden siden 1990

Totalt sett gikk den avtalte arbeidstiden ned med i gjennomsnitt 0,5 timer pr. uke fra 1990 til 2005. For lønnstakere, altså utenom de selvstendige, var nedgangen på 0,2 timer. For mannlige lønnstakere gikk den avtalte arbeidstiden ned med 1,4 timer pr. uke. I samme tidsrom økte arbeidstiden med 1,2 timer for kvinner. For menn var reduksjonen i det avtalte timetallet størst blant de yngste og de eldste. For kvinner økte arbeidstiden mest i aldersgruppa 40-54 år, med over to timer pr. uke.

I samme periode gikk andelen på heltid ned fra 74 til 73 prosent av alle sysselsatte, mens andelen på lang deltid (over 20 timer i uka) økte tilsvarende. For menn sank heltidsandelen fra 91 til 88 prosent av de sysselsatte. Denne nedgang i andelen på heltid var særlig markant blant dem under 30 år og over 60. Samtidig var det færre som hadde en ekstrajobb i 2005 enn i 1990, fra 6,5 til 5,5 prosent av de sysselsatte mennene.

For kvinner økte heltidsandelen fra 52 til 58 prosent fra 1990 til 2005. I aldersgruppene mellom 30 og 64 år økte andelen på heltid med 10-12 prosentpoeng, mest på bekostning av kort deltid (under 20 timer). Blant de yngste var det derimot en nedgang i heltidsandelen også for kvinner, og en tilsvarende oppgang i kort deltid. Det har sammenheng med at flere unge under utdanning arbeider på deltid ved siden av.

Næringsfordeling

Deltid er i første rekke et kvinnefenomen. Kvinner har 75 prosent av alle deltidsjobber. Dernest er det et ungdomsphenomen, det vil si for ungdom under utdanning. Deltid er relativt mest utbredt i næringene detaljhandel, hotell- og restaurantvirksomhet, hvor halvparten av alle sysselsatte arbeider på deltid. I helse- og sosialtjenester er det også en stor deltidsandel (44 prosent). De førstnevnte næringene med høyest deltidsandel er samtidig de næringene hvor andelen unge sysselsatte er høyest. Mens personer i alderen 16-24 år i 2005 utgjorde 12 prosent av de sysselsatte totalt, utgjorde de 35 prosent av de sysselsatte i hotell og restaurant, og 31 prosent av de sysselsatte i detaljhandel. I den andre næringen med høy deltidsandel, helse- og sosialtjenester, er imidlertid ungdom underrepresentert (8 prosent).

Litteratur

Kjeldstad, R. og E.H. Nymoen (2004): Kvinner og menn i deltidsarbeid. Fordeling og forklaringer. *Rapporter2004/29*.

Lohne, Y. og H.N. Næsheim (2003): Kartlegging av bruken av deltid i arbeidslivet. *Rapporter 2003/22*.

Tabell 1. Sysselsatte etter alder. 1990 og 2005

	1990	2005	1990	2005
	1 000		I prosent av alle personer i hver gruppe	
I ALT	2030	2289	65,6	69,1
16-19	94	89	37,2	37,9
20-24	221	180	65,8	65,9
25-29	243	225	76,4	78,6
30-54	1175	1381	83,5	84,0
55-59	127	230	70,3	76,1
60-64	105	137	53,6	57,1
60	24	39	62,0	68,8
61	25	34	59,2	66,5
62	22	26	58,0	58,3
63	17	22	44,7	44,5
64	18	16	43,5	41,9
65-66	30	24	35,0	29,5
67-69	21	15	16,6	15,4
70-74	13	8	7,0	5,0
MENN	1115	1211	71,8	72,5
16-19	48	44	36,9	36,1
20-24	121	95	70,3	68,2
25-29	135	116	81,5	81,7
30-54	642	729	89,4	87,0
55-59	71	124	80,1	81,3
60-64	59	75	62,2	62,6
60	14	23	71,1	74,9
61	15	18	68,4	70,2
62	11	14	66,6	67,8
63	9	12	51,6	50,4
64	10	8	51,7	41,9
65-66	18	14	42,6	33,7
67-69	13	9	21,1	18,7
70-74	8	5	9,9	6,8
KVINNER	915	1078	59,4	65,6
16-19	47	45	37,5	39,7
20-24	100	85	61,1	63,5
25-29	108	108	70,8	75,5
30-54	533	654	77,2	80,8
55-59	56	105	60,8	70,7
60-64	46	62	45,5	51,5
60	10	16	52,9	61,6
61	10	16	49,6	62,6
62	10	12	50,6	50,3
63	8	10	38,4	39,2
64	8	8	36,2	41,8
65-66	12	10	27,7	25,4
67-69	9	6	12,7	12,5
70-74	5	3	4,7	3,3

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (2005 valgt som siste år pga brudd i tidsserien for aldersfordelte tall mellom 2005 og 2006).

Tabell 2. Sysselsatte etter kjønn, alder og avtalt/vanlig arbeidstid. Prosent

	1990			2005		
	Kort deltid	Lang deltid	Heltid	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
I ALT	13	13	74	13	14	73
16-19	54	11	35	64	9	27
20-24	12	9	78	26	15	59
25-29	8	10	82	12	12	76
30-34	11	13	76	7	13	80
35-39	11	15	74	7	15	78
40-44	9	14	77	7	14	79
45-49	8	15	77	7	13	80
50-54	12	13	75	8	13	79
55-59	13	16	71	10	14	76
60-64	16	15	69	16	15	69
65-66	20	17	63	22	17	61
67-69	40	15	45	40	20	40
70-74	46	23	31	50	25	25
MENN	5	4	91	7	5	88
16-19	47	8	45	53	7	40
20-24	7	4	89	18	10	72
25-29	3	2	95	9	5	86
30-34	1	3	96	3	4	93
35-39	1	3	96	2	4	94
40-44	1	2	97	3	3	94
45-49	1	2	97	2	4	94
50-54	2	3	95	3	5	92
55-59	3	3	94	3	4	93
60-64	5	5	90	8	8	84
65-66	10	11	79	15	16	69
67-69	31	15	54	33	22	45
70-74	38	25	37	40	40	20
KVINNER	24	24	52	19	23	58
16-19	62	13	25	76	9	15
20-24	20	14	66	36	22	42
25-29	15	19	66	16	19	65
30-34	24	24	52	13	23	64
35-39	23	28	49	14	27	59
40-44	19	29	52	13	26	61
45-49	16	29	55	12	24	64
50-54	23	26	51	13	24	63
55-59	27	31	42	18	27	55
60-64	31	27	42	24	24	52
65-66	33	25	42	27	27	46
67-69	56	22	22	50	17	33
70-74	50	33	17	100	0	0

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Kort deltid=1-19 timer pr. uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 timer som oppgir at dette utgjør heltid. Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Arbeidstid i eventuelle bijobber er også medregnet (i motsetning til i avsnitt 4 med internasjonale data).

Tabell 3. Avtalt/vanlig arbeidstid for sysselsatte i alt og for lønnstakere, etter alder og kjønn. Timer pr. uke

	1990		2005	
	Sysselsatte i alt	Lønnstakere	Sysselsatte i alt	Lønnstakere
I ALT	34,8	33,9	34,3	33,7
16-19	21,0	21,5	17,9	18,0
20-24	34,4	34,2	29,4	29,3
25-39	35,8	35,0	35,4	35,0
40-54	36,4	35,3	36,2	35,5
55-66	34,1	32,8	34,5	33,7
67-74	25,9	22,5	23,9	22,1
 MENN	 39,1	 38,0	 37,4	 36,6
16-19	24,1	24,8	21,7	21,9
20-24	36,7	36,4	32,7	32,5
25-39	40,2	39,0	38,1	37,5
40-54	41,2	39,6	39,3	38,4
55-66	39,1	37,8	38,1	37,1
67-74	30,1	26,8	25,3	22,5
 KVINNER	 29,5	 29,4	 30,8	 30,6
16-19	17,8	18,2	14,2	14,3
20-24	31,6	31,5	25,8	25,8
25-39	30,5	30,4	32,3	32,2
40-54	30,8	30,4	32,8	32,6
55-66	27,6	27,1	30,2	30,0
67-74	19,6	17,4	21,8	21,8

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Arbeidstid i eventuelle bijobber er også medregnet (i motsetning til i avsnitt 4 med internasjonale data).

Vedlegg:

Tallgrunnlag til figurene

Figur 1. Sysselsatte menn etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

Aldersgrupper	Lang deltid		
	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
16-19	53	7	40
20-24	18	10	72
25-29	9	5	86
30-34	3	4	93
35-39	2	4	94
40-44	3	3	94
45-49	2	4	94
50-54	3	5	92
55-59	3	4	93
60-64	8	8	84
65-66	15	16	69
67-69	33	22	45
70-74	40	40	20

Kort deltid=1-19 timer pr. uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 t. som oppgir at dette utgjør heltid. Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Figur 2. Sysselsatte kvinner etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
16-19	76	9	15
20-24	36	22	42
25-29	16	19	65
30-34	13	23	64
35-39	14	27	59
40-44	13	26	61
45-49	12	24	64
50-54	13	24	63
55-59	18	27	55
60-64	24	24	52
65-66	27	27	46
67-69	50	17	33
70-74	100	0	0

Kort deltid=1-19 timer pr. uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 t. som oppgir at dette utgjør heltid. Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Figur 3. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant menn etter alder. 2005

	Arbeidstid	Andel sysselsatte
16-19	21,7	36,1
20-24	32,7	68,2
25-39	38,1	85,6
40-54	39,3	87,4
55-66	38,1	68,1
67-74	25,3	12,0

Figur 4. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant kvinner etter alder. 2005

	Arbeidstid	Andel sysselsatte
16-19	14,2	39,7
20-24	25,8	63,5
25-39	32,3	78,4
40-54	32,8	81,7
55-66	30,2	57,3
67-74	21,8	6,8